

Politiken 24. september 2008

Kronik: Velfærds-kæden er ved at hoppe af

Årets optagelsestal til videregående uddannelser tegner et dystert billede af fremtidens velfærd: Manglen på fagfolk vil bl.a. betyde lange ventelister til sygehusene og ældre uden tilstrækkelig pleje.

Af Erik Nielsen, Ulla Astman, Laust Joen Jakobsen, Bente Sorgenfrey

Får vi uddannet tilstrækkelig mange unge til at opretholde og udvikle den standard, vi kender fra dagens velfærdsydelser? Er der nogen til at undervise vores børn og børnebørn om 15 og 20 år? Er der nogen, der kan give os omsorg og pleje, når de store årgange bliver gamle og får hjælp behov? Får de nye professionshøjskoler studerende nok til at opretholde udbuddet, eller skal uddannelsessteder lukkes?

Spørgsmålene i kølvandet på årets optagelsestal er mange.

FOR SAMFUNDET og de videregående uddannelsesinstitutioner tegner der sig et lidt dystert billede: En lang periode frem til 2002 med stigende optag er afløst af faldende optag til læreruddannelsen de sidste syv år. Det faldende optag gælder også for pædagoguddannelsen, sygeplejerskeuddannelsen og radiografuddannelsen. I alt begynder ca. 1.600 færre unge på de fire uddannelser i år i forhold til forrige år. Med lave optagetal er det så meget desto vigtigere, at så mange som muligt gennemfører deres uddannelse. Frafaldet skal bringes ned og gennemførelsen op i forhold til nu, hvor mellem 20 og 30 pct. ikke gennemfører deres uddannelse.

FOR SAMFUNDET er der udsigt til en fremtid, hvor færre hænder, hjerter og hoveder skal løse flere velfærdsopgaver. Allerede nu melder man landet over om store vanskeligheder med at få besat stillinger i de nævnte fire kategorier af fagprofessionelle, og intet tyder på, at den tendens er forbigående.

Flere forskellige forhold har hver især bidraget til faldet i optaget: De små ungdomsårgange, den høje beskæftigelse, en tendens i tiden til, at unge vælger andre typer af uddannelse eller udskyder deres studiestart.

Uanset årsagerne må vi dog kunne blive enige om, at noget må gøres, for problemet går ikke bare væk af sig selv.

For uddannelsesinstitutionerne er konsekvenserne mærkbare: Svigtende optag udhuler økonomien, selv om professionshøjskolernes økonomi ellers er blevet større og mere robust, efter at flere uddannelser er kommet under samme tag. Alligevel er det til at mærke, når de største uddannelsesområder bliver ramt så hårdt. Det kan mærkes på antallet af uddannelsessteder, i arbejdet på professionshøjskolernes videnscentre, i investeringerne i kvaliteten i grund-, efter- og videreuddannelserne og i indsatsen for kvalitetsudvikling gennem ny viden. Det kan tydeligt mærkes, også selv om professionshøjskolerne er tilført midler fra trepartsaftalen og globaliseringspuljen til at gennemføre kvalitetsløft i uddannelserne.

Når det drejer sig om rekruttering og fastholdelse i uddannelserne, vil vi lægge vores samlede viden om årsager og om virkningsfulde tiltag frem. Og ud af det vil vi udvikle en langsigtet national strategi for de videregående velfærdsuddannelser.

Danske Regioner, KL, FTF og Professionshøjskolernes Rektorkollegium vil i fællesskab arbejde på en strategi, der skal sikre, at flere studerende søger ind på uddannelserne, at flere gennemfører deres uddannelse, og at flere bliver i professionen og udvikler den løbende.

Endelig skal vi understøtte arbejdet med udvikling og formidling af viden fra og til professionerne. Det er helt afgørende for, at kvaliteten i velfærden fastholdes og udvikles.

Men det er ikke nok. Den forventede mangel på arbejdskraft har et sådant omfang, at en national strategi for velfærdsuddannelserne også må omfatte andre indsatser, der kan øge arbejdsudbuddet. Det gælder blandt andet i forhold til mulighederne for øget anvendelse af arbejdskraftbesparende teknologi - f.eks. inden for ældreplejen. Det gælder også indsatser,

der kan sikre hurtig og målrettet omskoling af udenlandsk arbejdskraft og det store antal personer, der i dag står uden for arbejdsstyrken.

Trepartsaftalerne mellem regeringen, KL, Danske Regioner og FTF, LO og AC i sommeren 2007 tager netop udgangspunkt i den offentlige sektors rekrutteringsudfordringer og indeholder en række initiativer, der kan øge søgningen til uddannelserne og mindske frafaldet. Der er således en fælles erkendelse af rekrutteringsudfordringen, og en national strategi må derfor naturligt bygge videre på blandt andet disse tiltag. Det er alle problemstillinger, hvor professionshøjskolerne har en naturlig rolle og forpligtelse i samarbejde med de kommunale og regionale arbejdsgivere.

PROFESSIONSHØJSKOLERNE står samlet som den største leverandør af færdiguddannede med videregående uddannelse i Danmark. Skolerne har omkring 56.000 studerende og uddanner ca. 13.500 professionsbachelorer på årsplan, samtidig med at rigtig mange deltager i efter- og videreuddannelse på professionshøjskolerne. Desuden rummer skolerne et antal videnscentre, som står for opsamling, udvikling og formidling af viden. Hovedvægten er i dag på uddannelserne til velfærdssamfundets hovedområder: skoler og daginstitutioner, social omsorg, sundhed og sygepleje.

Det er på de såkaldte velfærdsuddannelser, at volumen er størst og ledigheden lavest. Og det er de uddannelser, vi i denne sammenhæng vil fokusere på.

I de kommende måneder vil vi arbejde målrettet med at identificere årsagerne til den faldende søgning, årsagerne til frafaldet under uddannelserne, hvilke erfaringer vi har med at fastholde de professionelle i professionerne og med udviklingen af professionernes arbejdsfelt, blandt andet gennem arbejdet med viden fra praksis og udvikling. Vi vil samtidig beskrive de indsatser, som vi mener kan bidrage til at løse problemerne. Vi håber, at handlingsplanen kan omsættes til konkret handling.

Uden politisk fokus kan skolerne ikke omsætte de nye muligheder, de har fået, for at tilbyde andet og mere end blot de traditionelle grunduddannelser: De nye store professionshøjskoler har helt nye muligheder for at udvikle nye uddannelser eller uddannelsesformer i samarbejde med andre uddannelsesinstitutioner i regionen og på tværs af landsdele.

Samarbejde på tværs mellem professionshøjskoler skaber større sandsynlighed for, at der tilsammen skaffes tilstrækkelig mange studerende til at oprette uddannelsen. Samarbejde mellem professionshøjskoler og universiteter gør det muligt at arbejde kreativt og konstruktivt med udvikling af uddannelserne. Muligheden for at opbygge stærke faglige miljøer på mere specialiserede områder giver bedre muligheder for at være på omgangshøjde med det stadig mere specialiserede sundhedsvæsen.

PROFESSIONSHØJSKOLERNE har større volumen i efter- og videreuddannelserne, end de gamle skoler for de enkelte fag hver for sig havde. Det betyder bedre og mere relevante muligheder for løbende at opkvalificere og videreudanne de professionelle inden for alle fag og brancher. Det er en væsentlig forudsætning for at bevare høj kvalitet i velfærdssamfundets ydelser.

De nye skoler skal med andre ord fremstå som attraktive, ligeværdige samarbejdspartnere for universiteter og andre forskningsmiljøer og som vigtige samarbejdspartnere for de institutioner, der leverer den offentlige velfærd.

Men hvis professionshøjskolerne skal udfylde denne nye rolle, kræver det mere end bare pæne ord fra regering og Folketing.

Regeringens mål på uddannelsesområdet er ambitiøse: 95 pct. skal have en ungdomsuddannelse, og 50 pct. skal have en videregående uddannelse. Indtil videre ser udviklingen dog ud til at gå den forkerte vej. Måske skyldes det, at regeringen ikke for alvor har lagt kræfterne i at realisere disse mål. Vi er sikre på, at man får noget ud af en prioriteret satsning på professionshøjskolerne: Det bliver muligt at realisere den visionære forandring, som de seneste års lovgivning er udtryk for. Det er vigtigt for at bevare og udvikle det danske velfærdssamfund, og det er derfor, vi nu sætter gang i udviklingen af en national strategi for de videregående velfærdsuddannelser.

DEN VIDEN, der i dag ligger uerkendt i professionerne, rummer nye muligheder. Hvis pædagogerne i en daginstitution eller lærerne i en bestemt folkeskole har gjort erfaringer med, at der er rigtig godt udbytte af at inddrage forældrene i stimuleringen og undervisningen af

børn, som har problemer med adfærd, kontakt og trivsel, så er det vigtigt, at denne viden indsamles og kvalitetssikres. Dernæst skal den ny viden formidles videre til pædagoger og lærere ved andre institutioner og skoler, f.eks. gennem efteruddannelse, og til kommende pædagoger og lærere gennem uddannelsen. Det er vigtigt, at forskningsmiljøer får kendskab til sådan ny viden.

Den enkelte studerende skal have adgang til at indgå i arbejdet med udvikling af ny viden. Derved får de et langt mere udfordrende, innovativt studiemiljø og højere kvalitet i deres fag. At satse på vidensudvikling giver en ny og enestående mulighed for at kvalificere de professionelles arbejde, fordi den viden, der opsamles i hverdagens arbejde, kan blive kvalificeret og formidlet til mange. På den måde kan vi både udvikle kvaliteten i velfærdsydelserne og styrke relevansen af forskningen.

VI SYNES, at regeringen og Folketingets politikere har tænkt stort og visionært, da de så udfordringen fra globaliseringen i øjnene og gennemførte de omfattende ændringer i uddannelsessystemet, der skal styrke Danmark til konkurrencen fra den store omverden. Det er det, der skal til, når vi ønsker at leve i et velfærdssamfund også om 10, 20 og 30 år. Derfor skal der også sættes styrke bag ambitionerne.

En national handlingsplan for de videregående velfærdsuddannelser skal udnytte de muligheder, som ligger i den ny institutionsstruktur. Den skal analysere og pege på muligheder for at øge rekrutteringen til uddannelserne. Det forudsætter, at vi tænker nyt, når det gælder om at tiltrække de unge, f.eks. den vejledning og information, der stilles til rådighed, og det forudsætter, at der hele tiden er fokus på kvaliteten i de uddannelser, som tilbydes.

En national handlingsplan skal også give bud på, hvordan professionshøjskolerne kan tænkes med ind i bestræbelserne på at fastholde medarbejderne i velfærdsprofessionerne. Det kan ske, hvor videnscentre bidrager til professionsudvikling, og ved løbende at stille efter- og videreuddannelse til rådighed for de ansatte. Lige så vigtigt er det, at handlingsplanen peger på indsatser, der kan bringe frafaldet ned på uddannelserne.

Det handler om kvalitet, det handler om tilrettelæggelse og undervisningsformer, det handler også om praktikken og samspillet mellem teori og praktik. Men det handler også om den kvalitet, der fastholdes og udvikles, når vi sørger for at holde de eksisterende uddannelser ajour, så de til stadighed er aktuelle og relevante.

Kvalitet skal samtidig være et omdrejningspunkt, når vi udvikler nye uddannelser til fremtidige behov, og når vi arbejder med nye uddannelsesmodeller, som kan tiltrække nye grupper af studerende.

Kvalitet i velfærdssamfundets ydelser handler blandt andet om at skabe sikkerhed for, at den nyeste viden kommer den enkelte borger og samfundet til gode, uanset om det gælder undervisning, sygepleje eller forebyggelse.

Kvalitet skaffer vi ved at styrke professionshøjskolerne - med ressourcer og ikke kun med pæne ord ved festlige lejligheder.

Kronikørerne er formænd for hhv. KL's Arbejdsmarkeds- og Erhvervsudvalg, Danske Regioners Sundhedsudvalg, Professionshøjskolernes Rektorkollegium og FTF

Bragt i Politiken 24. september 2008